

Euskal Soziolinguistika VI. Jardunaldia

***Euskara EAEko Hezkuntza Sistematan:
Irakurketa soziologikoa***

Iñaki Martínez de Luna

Donostia, 2013-01-31

Irakurketa soziologikorako zenbait kontzeptu

→ Sozializazioa:

- Funtzioak eta aldiak.
- Rolak eta arauak.
- Kontrol-tresna.
- Gizarte-Denbora eta Bizitza-Zikloa.

→ Konstruktibismoa.

→ Plangintza eta balioespena.

Sozializazioa: gizakiok ez gara gizarteko kide jaiotzen

Jaiotzean, gizakia ezindua → taldearen abegi eta babesaren menpe.

→ Jaioberriak ez daki inolako hizkuntzarik.

Halere, espezie bezala gizakiak badu ikasteko gaitasuna.

→ Gizakia hazi ahala hizkuntzaz jabetuko da, arian-arian.

Hortaz, gizakiak, behin jaioz gero, taldera birjaio behar du taldekide bihurtzeko.

→ Eta hizkuntza-komunitateko kidea izateko ere bai.

Sozializazioa: gizakiok ez gara gizarteko kide jaiotzen

Sozializazioa modu askotan gauza daiteke: zenbat kultura, hainbat sozializazio mota.

→ Lehen Hizkuntza...

- ...euskara: euskal komunitateko hiztuna.
- ...erdara: erdal komunitateko hiztuna.

“Nolako Lehen Hizkuntza, halako hiztuna”

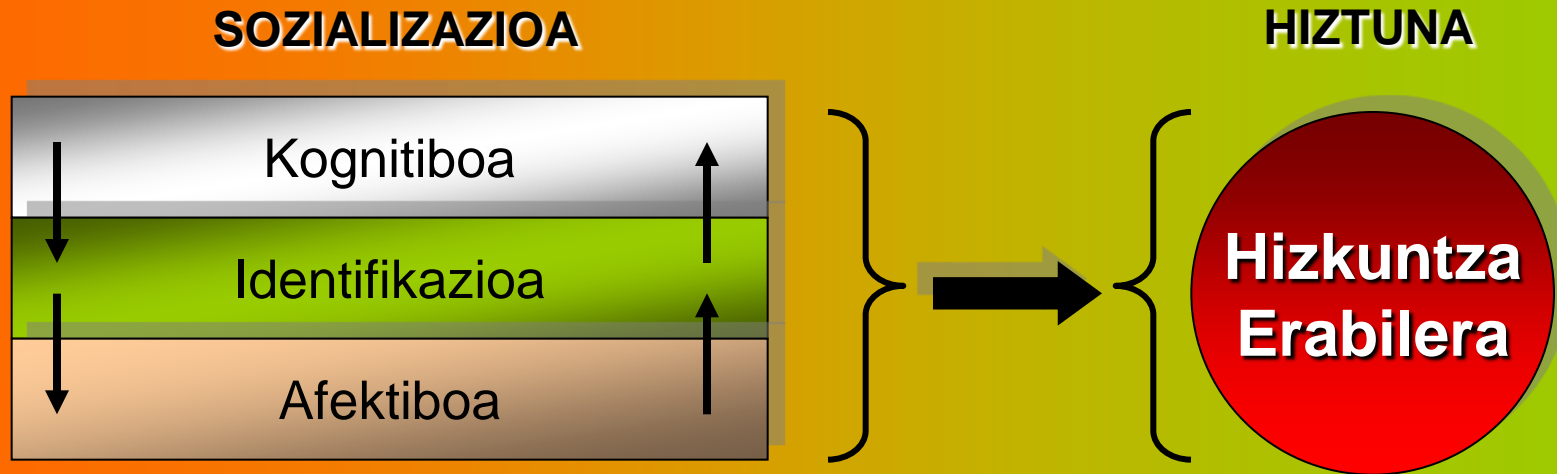
Sozializazioa batez ere prozesu informalaren bitartez; ez horrenbeste ikaskuntza formalaz:

→ Formulazio inplizituak (arauak, balioak) esplizituak bezain garrantzitsuak:

“Zer ikusi, hura ikasi”.

Sozializazioa: gizakiok ez gara gizarteko kide jaiotzen

Sozializazioak hiru funtzio motak:

Hipotesia:

*“Zenbat eta osatuagoa euskararen sozializazioa,
hainbat eta handiagoa erabilera.”*

Sozializazioa: gizakiok ez gara gizarteko kide jaiotzen

1. **Kognitiboa:** gizarte osagaiak eta funtzionamendua, arauak...

→ Hizkuntza “bizia” ikasten da, ez akademikoa.

→ Gizarte erabilera zuzena: non / zer / norekin...

...zein hizkuntza, zein aldaki, zein erregistro.

Familia euskaldunetakoak familian ikasi eta, kasu askotan, ikastetxean ere.

Erdal komunitateko hiztunak eskolan, betiere:

→ Familian baino neurri apalagoan.

→ Hizkuntza ereduaren arabera.

→ Ikastetxeko euskaltasun-giroaren arabera.

Sozializazioa: gizakiok ez gara gizarteko kide jaiotzen

2. Identifikazioa:

- Taldearekiko atxikimendua eta taldearen kohesioa.
- Norberaren eta taldeko identitatea: “Gu” vs. “Besteak”.

- Hizkuntza-komunitate-kide: hurbiltasuna, lotura, konplizitatea.
- Euskalduna naiz.
- Euskaldunak vs. erdaldunak.

Familia euskaldunetan talde-sentimendua errazagoa eta berezkoa, gehienetan.

Erdal komunitateko hiztunak eskolan eta, askotan, familiaren baitan.

Sozializazioa: gizakiok ez gara gizarteko kide jaiotzen

3. Afektiboa: Gizakiaren beharrianak asetzeko:

→ Gizarte bizikidetasuna, elkarrekintza, komunikazioa, sentimenduak, afektua eta gorputz ukipena.

→ Ez nolana hikoak, kalitatezkoak bazik.

→ Berebiziko eragina lehenengo sozializazioan: familian, lehen heziketan...

→ Hizkuntzarekiko atximendua:

- *euskara maitea vs. hizkuntza arrotza,*
- *bertako jatorriko hizkuntza vs. kanpoko hizkuntza...*

Familia euskaldunetan talde-sentimendua errazagoa eta berezkoa, gehienetan.

Erdal komunitateko hiztunak eskolan eta, askotan, familiaren baitan.

Sozializazioa: gizakiok ez gara gizarteko kide jaiotzen

4. Beste osagai batzuk: bizitzako norberaren eskarmentua.

→ Hizkuntza-bizipena:

- eroso ala deseroso,
- egoera atseginean ala gozakaitzean,
- gogoz onez ala gogoz kontra.
- erabilgarria ala bazterrekoa...

Emaitzak:

→ Hezkuntzan izan ezik, beste egoera eta jarduera guztietan erdara egokiagoa.

Sozializazioa: “zer ikusi, hura ikasi”

Sozializazioa,

- Gizarte ordena barneratu: gizarte arauak.
- Dagozkigun rola barneratu.
- Gizarte kontrolaren mekanismo gisa.

Hizkuntza-sozializazioa:

- Gizarteak ezarritakoari egokitzen zaio hiztuna.
- Adibidez:
  - Euskaldunen arteko gizarte arauak “ezezagunari erdaraz egin”.
  - Gauza garrantzitsuetarako erdarara jo.
  - Euskaraz umeekin eta txakurrekin baino ez.

Emaitzak:

- Ikasleak gizartera ireki ahala erabilera horretara egokitu.

Sozializazioa eta hizkuntza-portaera

Emaitzak:

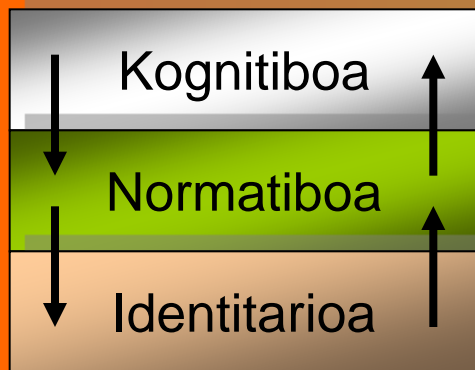
Ikasleen eskolako erabilerak lotura nabarmena eskolaz kanpoko errealitate linguistikoarekin:

- Familiarekin zein bestelako gizarte alorretakoekin.
- DBH2n erabilerari lotuen dagoen aldagaia “*eskolaz kanpoko jadieretako hizkuntza*”. LMH4n bigarren.

Sozializazio baldintzak ahuldu ahala erabilera behera:

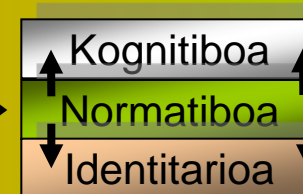
- Herriko euskaldunen proportzioa / Lehen hizkuntza / Hizkuntza-eredua.

SOZIALIZAZIO OSOA

Hizkuntza Erabilera

SOZIALIZAZIO MUGATUA

Hizkuntza Erabilera

Sozializazioaren iraupena

Sozializazioa:

- Bizitza osoan zehar eta amaierarik gabea.
- Lehen sozializazioa / Bigarren sozializazioa / Hirugarren sozializazioa.
- Sozializaziorik barneratuena Lehenengoa.
- Sozializazioaren eragileak bat etorri gero, sozializazioa sendoagoa.

Hiztuna ere:

- Familian eta eskolan hizkuntza berean, hizkuntza barneratuagoa.
- Hala ere, eten gabe ikasi eta hizkuntza-premia berrietara egokitzen dira.

Gizarte Denbora eta Bizitza-zikloa

Kontzeptua:

- Elkarrekintza-eredu guztiak denboran daude kokatuta. (Giddens, 1979)
- Denbora gure izaeraren ezinbesteko dimentsioa da norberaren bizitzako alderdi guztietan. (Adam, 1990)
- Ikuspegi makro-, mezzo- edo mikro-sozialetik, gizarte gertaera guztiak denborak kateatzen ditu (Sztompka,).

Hipotesia (Iurrebaso, 2012):

Euskararen “bizitza-zikloa”:

1. Haurrak dira euskaldunenak ezagutzen eta erabileran.
2. Nerabezaroan, hizkuntza-ohiturak erdaldundu egiten dituzte askok.
3. Urteak aurrera egin ahala, euskararen erabilera berreskuratu egiten dutela poliki-poliki hainbat gaztek.
4. Helduaroan aurrera egin ahala, haurrei “hizkuntza transmisioa” ustez beteta, berriro ere erdarara jotzeko ohitura indarra hasten da.

Sozializazioa eta hizkuntza-portaera

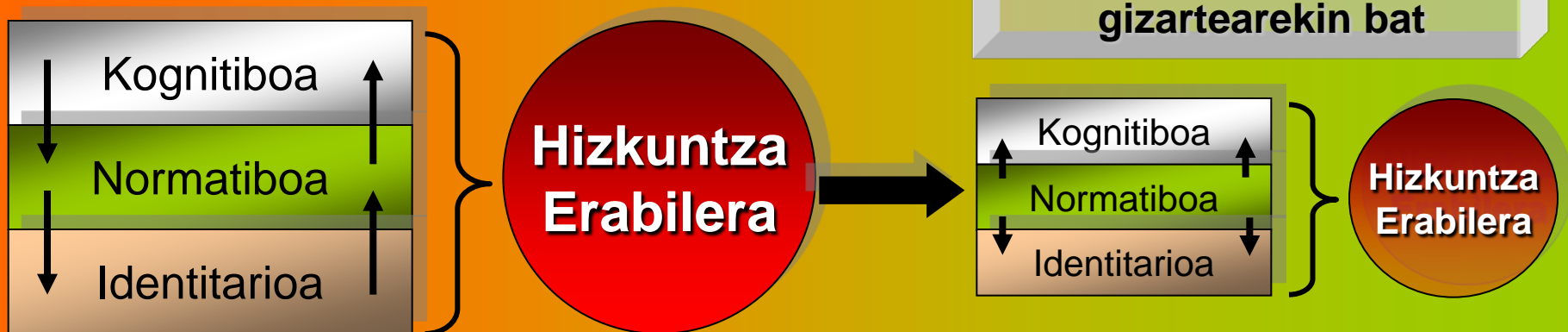
Emaitzak:

- LMH4n eskolak nolabaiteko autonomia gizartearekiko.
- DBH2n gizartearekiko lotura estuagoa eta erabilera baxuagoa.

Hipotesia:

- Ikasle gazteagoetatik helduagoetara konbergentziarako joera gizarteko hizkuntza-eredu nagusiekiko.

LMH4: eskolako giro autonomoagoa

Sozializazioa eta hizkuntza-portaera

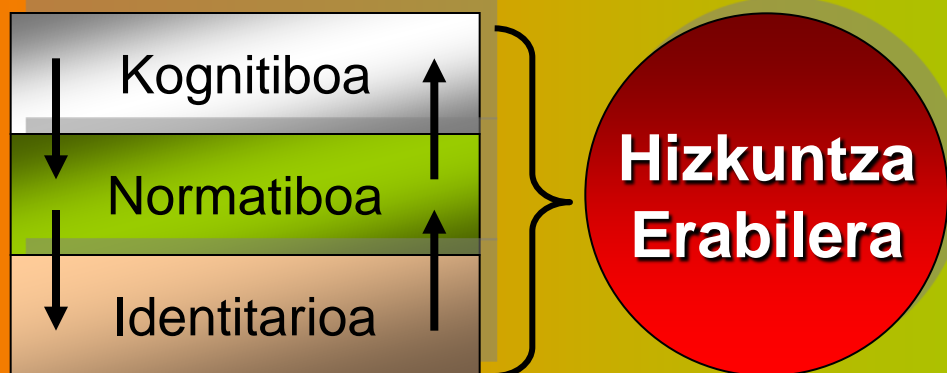
Emaitzak:

- Gune euskaldunenetan:
  - DBH2ko ikasleen artean euskarazko erabilera nagusi.
  - Alde txikia LMH4tik DBH2ra, beste zonaldeetan ez bezala.

Ondorioa:

- Adinak berez ez dakar aldaketarik, baizik eta adinaren arabeko sozializazio mota ezberdinek.

LMH4n zein DBH2n: eskola eta gizartea norabide berean

Sozializazioa eta hizkuntza-portaera

Emaizak:

- D ereduan eta lehen hizkuntza erdararen bat (gaztelania edo beste hizkuntza bat):
  - Beste hizkuntza bat dutenek euskaraz zertxobait gehiago, batez beste, gaztelania soilik dutenekin alderatuz.
  - Beste hizkuntza bat dutenengan gehiago dira, erlatiboki, dena euskaraz egiten dutenak –ia 10 puntuz- gaztelania dutenek baino.
  - Erdararen erabileran ere joera bera, baina alde txikiagoa.

Hipotesia:

- Beste hizkuntzadun etorkina errazago hurbildu euskarara, gaztelania duten bertakoek edo etorkinek baino.

Sozializazioa eta hizkuntza-portaera

Emaizak:

- Beste hizkuntza bat dutenek proportzio handiagoetan:
  - Ikasleak eta beraien familiak kanpotarrak.
  - Maila sozioekonomiko baxukoa.
  - Euskaraz erraztasun handiagoa gaztelaniaz baino.
  - Etxean euskaraz egitea erdaraz beste edo gehiago.
  - Euskara eskolaz kanpoko jardueretan.
  - Gune euskaldunenetan bizi.

Hipotesia:

- Euskararako aldekoagoa den gizarte (eta familia) giro batean bizitzean datza joera horren zergatia.

Boterea eta hizkuntza-portaera

Kontzeptua:

- Botere-harremanak:

“el modo en que ciertas acciones pueden estructurar el campo de otras acciones posibles” (Foucault, 1998)

- Botere-harreman asimetrikoa:

-Gizarte jakin bateko indar-harreman mota eta egoera estrategikoa.

-Horren ondorioz, botere-harremanak non-nahi daude.

-Gizakia harreman horien menpe dago, ezinbestez.

Hizkuntzan ere:

- Botere-harreman asimetrikoen ondorioz, boteredunak hizkuntza-erabilera ezartzen die bere solaskideei.

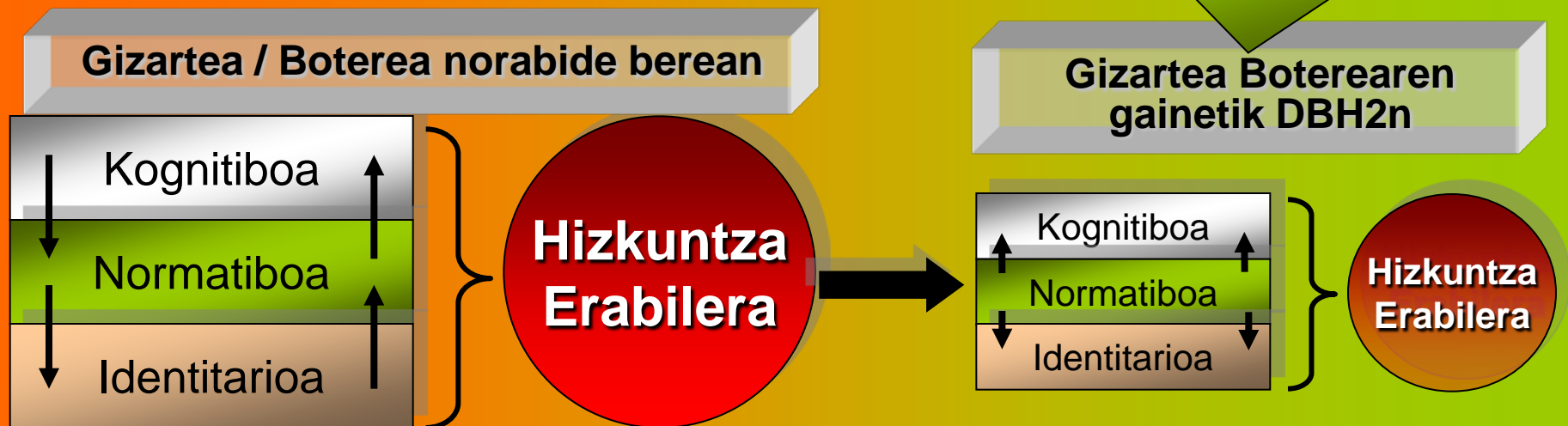
Boterea eta hizkuntza-portaera

Emaizak:

- Herriko euskaldunen proportzioak:
  - Eragiten du ikasleen arteko erabileran: LMH4n eta DBH2n.
  - Baina, irakasleekiko erabileran ez dago alde handirik: hiru zonaldeetan eta bi ikasmailetan euskarazko elkarrizketak nagusi.
  - Salbuespena: Gune erdalduneko DBH2n.

Hipotesia:

- Irakasleak hizkuntza ezartzen die ikasleei.
- Gizartea eta Boterea kontrajarrita, gizartea nagusi.

Sozializazioa: ez-determinatzaile

Sozializazioan:

- Sozializazio eredu ezberdinen eragina.
- Gizarteko eta bere belaunaldiko hautua.
- Inolaz ez kopia zurrun eta saihestezinik.

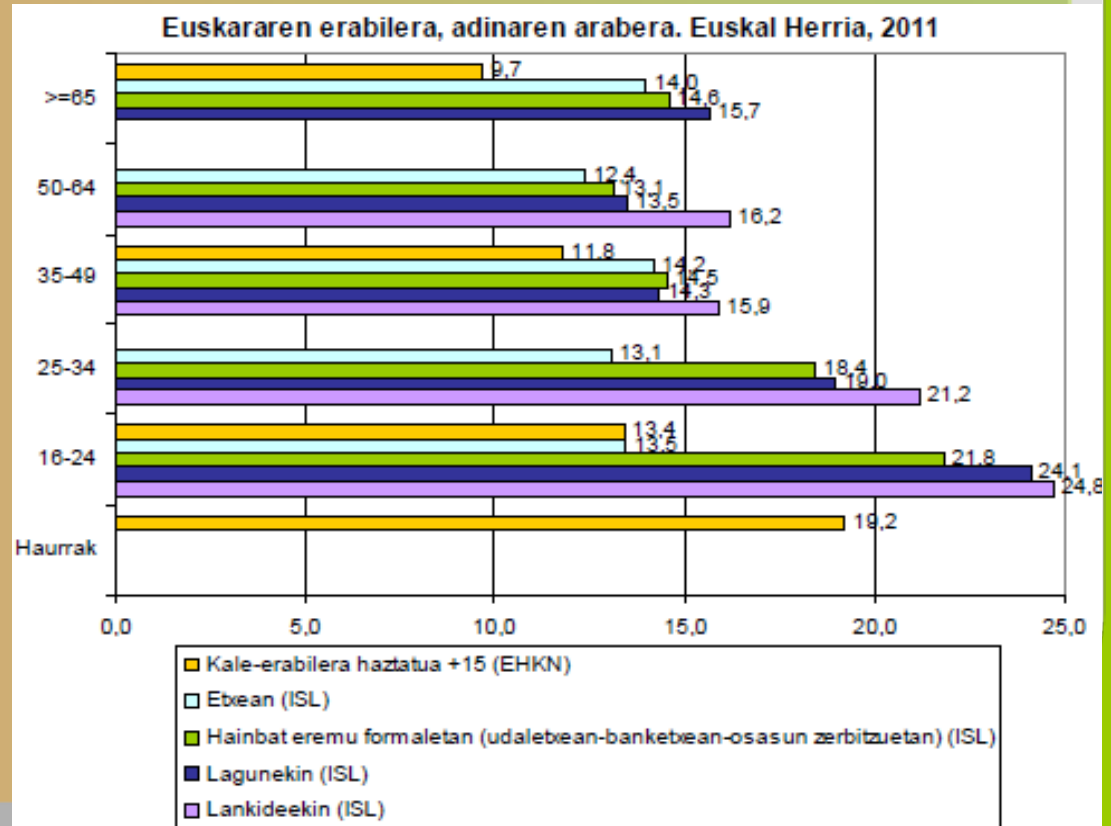
Hizkuntza-sozializazioa:

- Gizarteak hiztunari zenbait eredu eskaini.
- Ez bakarra.

Emaitzak:

→ Hezkuntzatik kanpo, haur eta gazteek helduek eta adinezkoek baino gehiago erabili.

→ Zergatik, baina...?

Sozializazioa: ez-determinatzaile

Kontzeptua:

Etorkizuna ez dago sozializazioak zurrunki ezarrita:

→ Ikuspegi konstruktibista: gizakia gizartea aldatzeko gai.

Adibidez:

- Hizkuntzaren corpus-a denboran zehar aldatu.
- Euskaldun petoek euskara baztertu, modernitatera egokitzeko.
- Euskaldunberriek euskarari eutsi, lehen eta bigarren sozializazioaren kontra.
- Ikasleek familian, eskolan, herrian..., hizkuntza-baldintza berdinak, eta portaera ezberdina.

Plangintza eta ebaluazioa

Kontzeptua:

“Es raro que la planificación lingüística surta efecto la primera vez que se lleva a cabo. Es posible que, a la hora de poner en práctica una decisión, los planificadores deban realizar varias tentativas...” (Cooper, 1997)

Galderak geure buruari:

- Zergatik espero teoriaz kontrako emaitzak?
- Zergatik lortu emaitza on-onak lehenengo ahaleginean?
- Balioespen edo ebaluazioa?
- Etengabeko Hobekuntza Eredua?

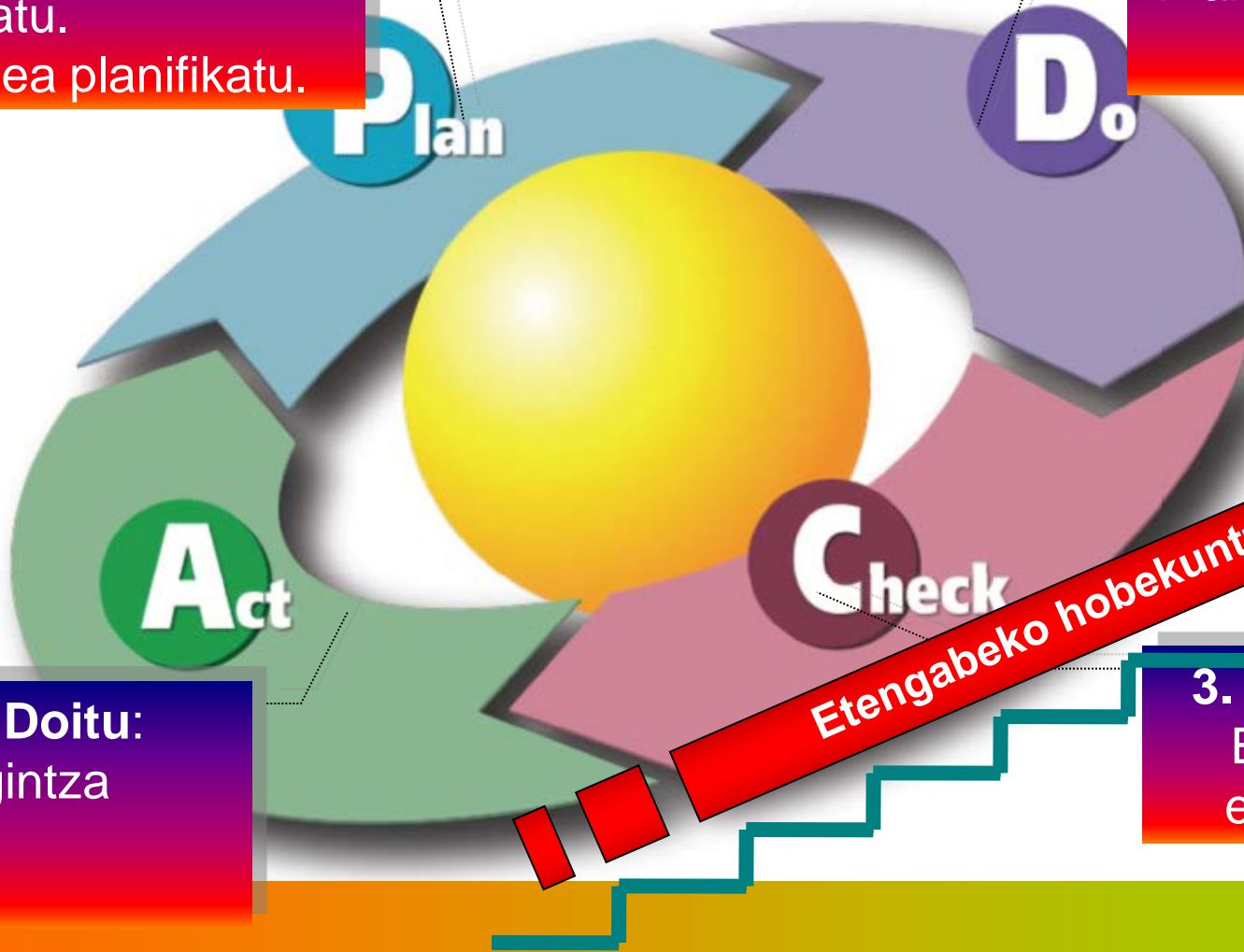
Etengabeko Hobekuntza Eredua: PDCA

1. Planifikatu:

- Arazoak eta zergatiak identifikatu.
- Irtenbidea planifikatu.

2. Egin:

Planifikatutakoa egin.

4. Doitu:

- Plangintza doitu.

3. Ebaluatu:

Emaitzak egiaztatu.

Plangintza doitzeko zenbait erreferente

- Eskolak bakarrik ezin du euskara salbatu:

“Gaur egun gizartean eragitea eta emaitza positiboak lortzea ezinezkoa da, modu isolatuan jardunez gero.

Erakundeak, ekonomiak eta gizarte osoak gero eta elkarri lotuago dauden honetan, gure ekintzek beste zenbait ekintzatan eragina sortzen dute, eta beste batzuen jasotzen...” (Senge, 2003)

- Baina eskolan ere badago zer hobetu.

Emaitzak

- LMH4 zein DBH2 pisu handienetako aldagaiak:
  - Eskolaz kanpoko jardueren hizkuntza.
  - Irakasleen erabilera beraien artean.

Azken balantzea

- Hara, “Pernandoren egiak”!
- Bai, baina funtsa zientifiko sendotik abiatua.
- Ezagutza mota ezberdinak daude; adibidez:
  - Intuizioa.
  - Tradizioa.
  - Teologiko eta erlijiosoa.
  - Zientifikoa.

Azken balantzea

- Hara, “Pernandoren egiak” !
- Bai, baina:
  - Oinarri sendokoa eta, hartara, oso emaitza fidagarriak.
  - Ekarpen berria Euskal Soziolinguistikaren ezagutzarako.
  - Ikuspegi konstruktibista ikasle eta irakasle da eskolako emaitzetan eragiten duela.
  - Erabileraren inguruko gorabeherak hain modu zehatzean ezagututa, errazagoa euskararako aukera berriak zabaltzea.
  - Ez-ohiko elkarlana, ahaleginen metaketa eta efizientzia bilatzea: Hezkuntza Saila + ISEI-IVEI + Soziolinguistika Klusterra.

Eskerrik asko!

Ondorioa

- Kontuan hartu beharrekoak emaitzak ebaluatu eta plangintza doitzean:
  - Eskolako eta ingurumariko baldintzak lantzea.
  - Elkarlana, ohiko praktika bihurtzea.